

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 1 (44)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2011

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 1 (44). — Рівне: РДГУ, 2011. — 209 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дошкільної освіти та підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти», проведеної 9-10 грудня 2010 р. Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Інститутом психології ім. Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), факультетом дошкільного виховання Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина).

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29.04.2011 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

Резюме. В статті с позиції культурно-історическої психології рассматривается проблема психологического возраста и дается характеристика дошкольного возраста. Автор на основе результатов собственного исследования раскрывает особенности реализации культурно-исторического подхода в практике психологической помощи родителям детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: культурно-историческая психология, психологический возраст, возрастное новообразование, центральная психологическая функция, ведущая деятельность, социальная ситуация развития, воображение, игра, взаимодействие родителей с ребенком, психологическая помощь родителям.

The summary. The problem of psychological age from the position of cultural-historical psychology and the characteristics of preschool age are examined in the article. Models based on the results of the research reveals the peculiarities of realizations of cultural-historical approach in the practice of psychological assistance to parents of preschool children.

Key words: cultural-historical psychology, psychological age, age of tumor, central psychological function, leading activity, social situation of development, imagination, game, interaction parents and a child, psychological assistance to parents.

Одержано редакцією 08.11.2010 р.

УДК: 378.14: [372.011.31: 504]

Н.М. ГОРОПАХА

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Резюме. Стаття присвячена проблемі екологічної освіти підростаючих поколінь. Зокрема, у ній узагальнюється досвід підготовки студентів вищих навчальних закладів до роботи з екологічного виховання дітей. Важливими умовами формування у майбутніх вихователів екологічної культури є взаємозв'язок їх теоретичної та практичної підготовки, підвищення ролі у ній самостійної дослідницької роботи, участь у співпраці з досвідченими педагогами базових ДНЗ.

Ключові слова: біоцентризм, екологічна освіта, екологічна культура, екологізація предметно-розвиваючого середовища, проблемні методи навчання, самостійна дослідницька діяльність.

Постановка проблеми. Подолання притаманних сучасному суспільству екологічних проблем можливе лише за умови зміни поведінки людини, її ціннісних орієнтирів, формування у підростаючих поколінь особливого екологічного мислення, яке передбачає розуміння суті тих взаємозв'язків, що існують у єдності «природа – людина – суспільство», та усвідомлення власної відповідальності кожного за збереження Землі, як єдино можливої екологічної ніші людства. Причому, розв'язання поставлених завдань буде ефективним лише у тому випадку, якщо екологічне виховання здійснюватиметься з перших років життя дитини. І саме від вихователів дошкільних закладів, батьків залежить досягнення його головної мети – закладання основ для розвитку у кожного члена суспільства екологічної культури особистості.

Визначаючи стандарти дошкільної освіти, українські науковці – автори Базового компоненту дошкільної освіти України [2] ще раз підкреслили, що вже у дошкільному віці розпочинається формування екологічної культури особистості. Компетентність дитини у сфері «Природа» розглядається як найперша складова частина базису особистісної культури дошкільника, неодмінна передумова становлення цілісної особистості. Такий підхід надає екологічного спрямування усьому процесу природничої освіти дошкільнят, розширює і конкретизує її завдання та зміст. На перший план виступає виховання різнобічної і гармонійної особистості, орієнтованої на відтворення екологічної культури суспільства, розвиток у дитини позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, формування усвідомлення нею себе як частини природи.

Сьогодні все більше країн приєднується до реалізації концепції стійкого розвитку, філософською основою якої є біоцентризм, розуміння того, що людина – особлива, розумна, але все ж таки тільки частина природи, існування якої поза природним оточенням неможливе. Згідно з цією концепцією люди повинні дотримуватись законів природи і змінити своє споживачське ставлення до неї на ставлення, що ґрунтується на визнанні її самоцінності. На жаль, у нашому суспільстві ще й досі не зжиті погляди, в основі яких лежить протилежне до біоцентризму філософське спрямування – антропоцентризм, при якому у системі «люди – природа» людина розглядає себе як головну дійову особу, яка може змінити своє оточення як їй заманеться і спрямовує свою діяльність на «підкорення» природи.

У зв'язку з цим перед педагогічною наукою і практикою постало завдання, пов'язане з необхідністю подолати певне протиріччя, що існує між метою, завданнями екологічної освіти дошкільників та її змістом. Як зауважує російська дослідниця Н. Рижова [8], мета і завдання екологічного виховання у більшості сучасних програм дошкільної освіти базуються на новій екологічній парадигмі (біоцентризмі), а добір змісту і методик нерідко здійснюється на основі старої парадигми – антропоцентричної. Тому фактично, організовуючи пізнання дитьми природи, дорослі привчають малят розглядати її тільки з утилітарної точки зору, хоча саме у роботі з дошкільниками ставляться завдання показати унікальність, красу й універсальність природи (вона – середовище життя всіх істот, включаючи людину; об'єкт пізнання, задоволення етичних і естетичних потреб; і тільки потім – об'єкт людського споживання).

Зміна старої антропоцентричної парадигми на нову біоцентричну передбачає відмову від ряду стереотипів, що сформувалися в попередні роки. До таких стереотипів Н. Рижова відносить, зокрема, традиційне для методичної і художньої дитячої літератури 50-80-х років ХХ століття ставлення до людини як до господаря, «царя» природи, який може змінювати її для створення найбільш комфортних для свого життя умов без врахування природних закономірностей. Споживчий підхід до природи відбивається також у широко розповсюдженій раніше в ознайомленні дітей з природою класифікації живих організмів, у якій їх ділять на «шкідливі», «небезпечні» і «корисні», застосуванні стосовно природних об'єктів оцінних суджень типу «красивий» – «потворний», «хороший» – «поганий». Навіть ідея необхідності поліпшувати природу, примножувати її багатства відбиває підхід з позиції «людина – господар природи». Цього стереотипу, мабуть, найскладніше позбутися. Важко усвідомити і визнати той факт, що дика природа живе за своїми власними законами, чудово обходиться без людини. Іноді її прагнення «допомогти» обертається непередбаченими наслідками, тому що допомога ця не враховує природні закономірності [8]. Існують й інші стереотипи, наявність яких у нинішніх вихователів дошкільних закладів пояснюється, перш за все, тим, що вони свого часу засвоїли саме антропоцентричний світогляд. Тому екологічне виховання дошкільників, безперечно, починається з формування екологічної культури педагогів.

Метою цієї статті є узагальнення досвіду формування у майбутніх вихователів екологічної культури в процесі опанування методики ознайомлення дітей з природою.

Результати теоретичного аналізу проблеми. С. Ніколаєва [7], розкриваючи основні положення розробленої нею педагогічної технології екологічної освіти, наголошує, що впровадження її в практику роботи дошкільних закладів повинне відбуватися одночасно на двох рівнях: організаційно-методичному і навчально-виховному. Перший з названих рівнів спрямований на формування екологічної культури дорослих, які мають здійснювати екологічну освіту дошкільнят, та на створення у дошкільному закладі умов для ефективної реалізації визначених завдань екологічного виховання у навчально-виховній роботі з дітьми.

Досить важливим питанням для побудови методики екологічної освіти як на організаційно-методичному, так і на навчально-виховному рівнях є визначення сутності поняття «екологічна культура». Різні автори дають власне тлумачення терміну, включаючи до цього поняття низку компонентів. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти України [2] сутність поняття «екологічна культура» розглядається через визначення основних завдань, виконання яких має досягти педагог. У дітей слід формувати природодоцільний світогляд, в основі якого – усвідомлення дитиною себе як частини природи, відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та внаслідок її дій у довкіллі. Безперечно, ці завдання є важливими і у формуванні екологічної культури педагога, який працюватиме з дітьми.

Найважливішим завданням екологічної освіти на думку С. Дерябо та В. Ясвіна [6] є формування екологічної особистості, тобто особистості зі сформованим екоцентричним типом екологічної свідомості. Останній характеризується трьома головними особливостями, що є, відповідно, і найважливішими характеристиками екологічної особистості. Екологічній особистості, передусім, властива психологічна інтегрованість до світу природи, що базується на розумінні взаємопов'язаності світу людей та світу природи. По-друге, екологічній особистості властивий суб'єктивний характер сприйняття природних об'єктів, що виявляється у віднесенні природних об'єктів до сфери «людського», сприйнятті їх як рівних людині у своїй самоцінності. Тому взаємодія з ними включається в сферу дії етичних норм і правил. І, нарешті, екологічній особистості властиве прагнення до непрагматичної взаємодії зі світом природи, що виявляється у естетичному освоєнні природних об'єктів, пізнавальній діяльності, обумовленій інтересом до світу природи, отриманні задоволення від самого процесу пізнання; практичній взаємодії з природними об'єктами, в основі якої лежить потреба у спілкуванні з ними тощо.

Результати експериментального дослідження. Саме з описаних вище теоретичних позицій ми виходимо, організовуючи експериментальну роботу з проблеми екологічного виховання дітей дошкільного віку у дошкільному навчальному закладі № 56 м. Рівне. Педагогів цього дошкільного закладу та науковий колектив кафедри педагогіки та психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету пов'язує багаторічна співпраця, оскільки заклад з перших днів свого створення був одним з базових ДНЗ, у яких функціонували філіали кафедри, а протягом останніх п'яти років є учасником навчально-науково-виробничого комплексу «Прогрес», створеного з метою впровадження системи ступеневої підготовки фахівців з дошкільної освіти, ефективного використання педагогічних кадрів, навчально-матеріальної та виробничої баз, соціальної інфраструктури, розвитку здібностей та обдарувань дітей дошкільного віку, студентів, педагогів дошкільних закладів. Завдяки цьому ми можемо залучити до експериментальної роботи та апробації отриманих результатів як студентів, так і вихователів дошкільного закладу, учасників творчої групи, створеної у ДНЗ. Працює творча група у руслі концепції кафедри педагогіки та психології (дошкільної) РДГУ, основними принципами якої є гуманізація дошкільного виховання та освіти, особистісно зорієнтоване виховання та максимальне використання розвиваючих можливостей предметно-ігрового, в тому числі й природного, середовища. Тому проблеми екологічного виховання дошкільнят займають у роботі творчої групи особливе місце. Вони розглядаються і як основні, і дотично інших питань та аспектів навчально-виховної роботи ДНЗ. Зокрема, розпочали дослідження питань екологічного виховання дітей, присвятивши роботу протягом усього навчального року проблемі «Виховання екологічної культури дошкільників». У подальшому питання екологічного виховання ставилися, наприклад, у контексті взаємозв'язку екологічного та трудового виховання

дошкільників, проблеми розвивального навчання дітей, дослідження інтегрованого підходу до визначення змісту освіти дітей дошкільного віку, реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання та розвитку дошкільників як умови формування їх життєвої компетенції, розвитку пізнавальної активності дошкільників у різних сферах життєдіяльності, створення у дошкільному закладі розвивального середовища тощо. Аналіз багаторічної роботи творчої групи дозволив нам визначити певний алгоритм формування у педагогів та студентів – майбутніх вихователів – екологічної культури, яка не лише складає основу роботи з екологічного виховання дітей, а й виступає важливою складовою їхньої загальної особистісної культури. У ньому можна виділити принаймні три етапи:

- перший – це освоєння змісту і методів екологічного виховання дітей (вибір програми екологічної освіти, яка найповніше відбиває біоцентричну парадигму, виявлення своєрідності використання у екологічній освіті дошкільників традиційних методів ознайомлення їх з природою тощо);
- другий – освоєння науково обґрунтованих навчально-виховних технологій еколого-педагогічної роботи з дітьми різного віку, що побудовані на зрозумілому змісті і здійснюються вже знайомими методами, створення у дошкільному закладі розвивального екологічного середовища (ознайомлення з поданими у методичних публікаціях технологіями екологічної освіти Н. Рижової [8], С. Ніколаєвої [7] та інших авторів, особистісно орієнтованим підходом до екологічного виховання, що лежить в основі Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» [1] тощо) ;
- третій – творче освоєння цих технологій (знаходження своїх прийомів, розробка своїх варіантів втілення визначеного змісту роботи, пристосування технології до своїх соціоприродних умов, а в подальшому – апробація нових нетрадиційних форм та методів екологічного виховання тощо).

Результатом проведеної роботи є не лише визначення певних принципів та змісту екологічної освіти дітей у дошкільному закладі, апробація окремих форм та методів цієї роботи, підготовка методичних рекомендацій, а й вироблення кожним педагогом власної позиції у екологічному вихованні, власного бачення загальної методики екологічної освіти дошкільнят.

Цей алгоритм передбачає тісний взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки майбутнього вихователя до здійснення екологічного виховання дітей. Успіх роботи залежить головним чином від того, наскільки вдасться спонукати студентів до самостійного пізнання, «відкриття» педагогічних істин, постійних творчих пошуків, аналізу на основі теоретичних знань явищ і фактів педагогічної практики.

У навчально-виховній роботі з дошкільниками ми виходимо з розуміння того, що у формуванні екологічної культури суттєву роль відіграє наявність у дітей інтересу до природи та активність їх у пізнанні довкілля [3]. Тому й у формуванні екологічної культури майбутніх вихователів важливою умовою є активізація пізнавального інтересу студентів у самостійній навчальній роботі. Щоб цього досягти, самостійна навчальна робота має носити пошуковий, творчий характер, завдяки чому у студентів формуються аналітичні вміння, спостережливість, виникають педагогічне та екологічне мислення тощо. Цьому, зокрема, сприяє розв'язання екологічних задач та пошуки відповідей на проблемні запитання, які не лише активізують пізнавальну діяльність студента, а й слугують важелем для зворотного зв'язку між новими та попередньо засвоєними знаннями. Особливе місце займають проблемні запитання у роботі над власне природничими темами, оскільки, аналізуючи різноманітні взаємозв'язки та залежності в природі, оцінюючи з позицій біоцентризму певні факти, майбутні вихователі докладають власних зусиль для вироблення у себе тих рис, які повинні бути властиві особистості, що володіє екологічною культурою (екологічного світосприйняття, екологічного мислення, екологічної поміркованості, екологічної обережності, екологічної активності тощо). Зрозуміло, що проблемні запитання, які пропонуються для обмірковування студентам, мають різну складність. Починати варто з найпростіших, відповідь на які студент може дати на основі вже наявних у нього знань, отриманих, наприклад, з лекційного курсу (*Поміркуйте, чому під соснами у лісі зустрічаються молоді ялинки, а під ялинами ніколи немає молодих сосон. Якою екологічною закономірністю можна пояснити, що спеку легше переносити при сухому, а не при вологому повітрі?*). Поступово ускладнюючи проблемне запитання, можемо спонукати студентів міркувати і над тими питаннями, однозначної відповіді на які немає не лише у підручнику чи курсі лекцій, а й у науці взагалі. Наприклад, спираючись на знання загальних особливостей будови та пристосування комах до умов існування, студенти мають *поміркувати, чому комахи, як правило, невеликі за розмірами, і висунути гіпотезу, яка пояснювала б, що допомогло їм досить широко розселитися по планеті і пристосуватися до існування у різних природних середовищах.*

Особливу роль у формуванні екологічної культури педагога грає самостійна дослідницька робота, участь у якій майбутні вихователі беруть у тісній співпраці з досвідченими педагогами базових ДНЗ. Зокрема під час педагогічної практики студенти залучаються до практичної апробації цікавих ідей щодо екологічної освіти, виготовлення наочних та методичних посібників, проведення методичних семінарів, ділових ігор тощо. У співпраці кафедри педагогіки та психології (дошкільної) РДГУ з базовими ДНЗ важливим є й такий аспект, як проведення студентами-випускниками досліджень з актуальних проблем дошкільної освіти у формі бакалаврських та магістерських робіт. Обов'язковим при цьому є передзахист роботи у дошкільному закладі. У руслі цих наукових досліджень, тематика яких завжди узгоджена з проблемами, над якими працює творча група, у ДНЗ № 56 було виконано чимало цікавих проектів. Зокрема, результатом спільних творчих пошуків вихователів та студентів стала «*Модель створення екологічного розвивального середовища дошкільного закладу*» (рис. 1).

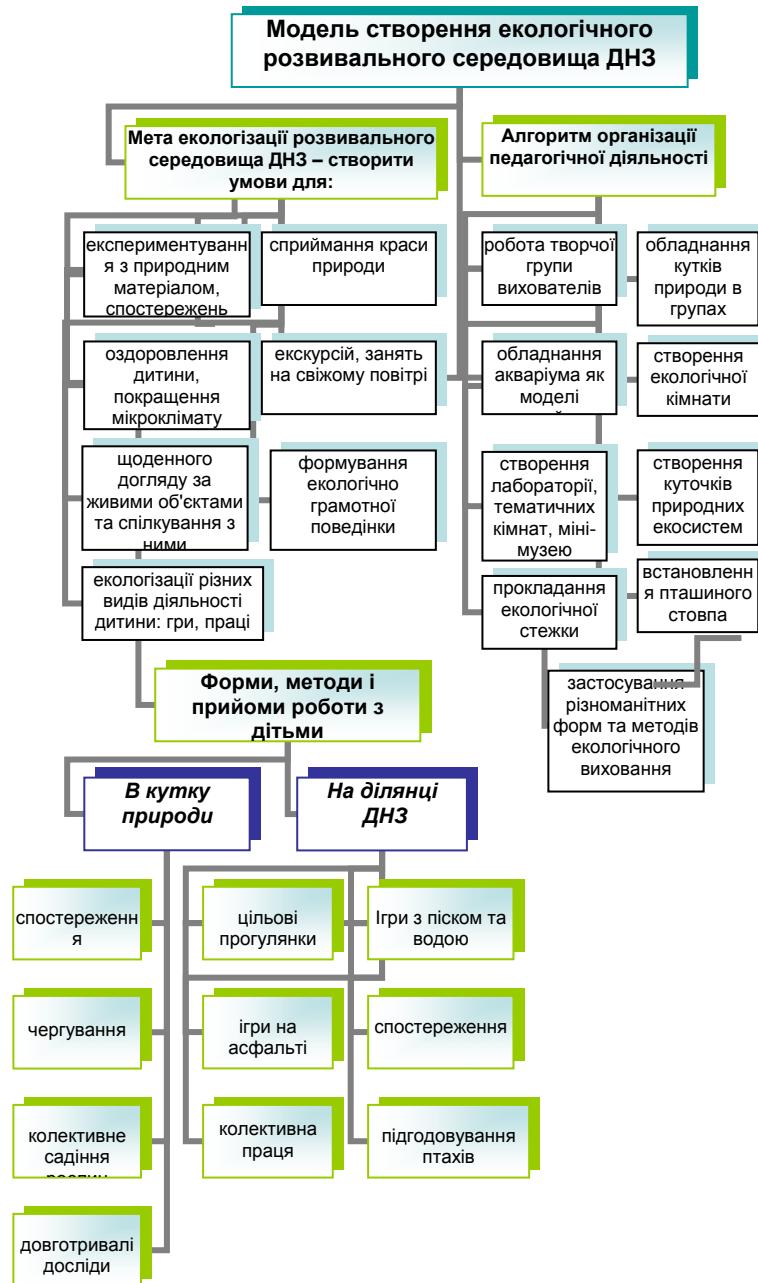

Рис. 1. Модель створення екологічного розвивального середовища дошкільного закладу

Студенти брали активну участь у розробці екологічних проєктів «Створення у ДНЗ екологічної кімнати» [5] та «Прокладання екологічної стежки» [4, 113-116].

Висновки. Екологічна освіта стала невід'ємним напрямком роботи дошкільного закладу. Тому в професійно-практичній підготовці майбутнього вихователя важливою складовою є формування у нього екологічної культури. На основі проведеної нами дослідницької роботи та узагальнення досвіду підготовки студентів до здійснення екологічної освіти дошкільнят можемо стверджувати, що важливими умовами формування у майбутніх вихователів екологічної культури є взаємозв'язок їх теоретичної та практичної підготовки, підвищення ролі у ній самостійної дослідницької роботи, участь у співпраці з досвідченими педагогами базових ДНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Академія педагогічних наук України; [наук. ред. та упорядник О. Кононко]. – [2-ге вид., випр.]. – К., 2008. – 403 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України / М-во освіти і науки України, Академія педагогічних наук України; [наук. ред. та упорядник О. Кононко]. – [2-ге вид., випр.]. – К., 2009. – 60 с.
3. Горобаха Н.М. Виховання екологічної культури дітей / Наталія Михайлівна Горобаха. – Рівне: Волинські обереги, 2001. – 212 с.

4. Горобаха Н.М. Практикум з основ природознавства / Наталія Михайлівна Горобаха. – [2-ге вид.]. – Рівне, 2010. – 122 с.
5. Горобаха Н. Співпраця дошкільного закладу та родини у вихованні екологічної культури дітей / Наталія Горобаха // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск № 31 – Рівне, 2005. – С.15-20.
6. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Экологическая педагогика и психология. / С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 480 с.
7. Ніколаєва С. Роль педагогічної технології у формуванні екологічної культури дітей і дорослих / С. Ніколаєва // Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.2. [укладач Н. Горобаха] – Рівне, 2007. – С.294-308.
8. Рижова Н. Екологічне виховання дошкільників з позиції нової парадигми / Н. Рижова // Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.1. / [укладач Н. Горобаха] – Рівне, 2007. – С.19-31.

Резюме. Стаття посвячена проблемі екологічного образования підрастаючих поколінь. В частині, в ній обобщається опыт підготовки студентів вищих навчальних закладів до роботи по екологічному вихованню дітей. Важливими умовами формування у майбутніх вчителів екологічної культури являється взаємозв'язок їх теоретичної і практичної підготовки, підвищення ролі в ній самостійної дослідницької роботи, співпраця з досвідченими педагогами базових ДОУ.

Ключевые слова: биоцентризм, екологічне образование, екологічна культура, екологізація предметно-розвиваючої середовища, проблемні методи навчання, самостійна дослідницька діяльність.

The summary. The article deals with environmental education of the younger generations. In particular, it summarizes the experience of training students to work on environmental education of children. Important terms of future educators in environmental culture is the relationship of theoretical and practical training, the increased role in her independent research, participation in collaboration with experienced teachers.

Key words: biocentrism, environmental education, ecological culture, greening of the subject-developing environment, problematic methods of teaching, independent research activity.

Одержано редакцією 12.11.2010 р.

УДК: 372.3.026(045)

Ю.О. ДЕМИДОВА

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНСТРУКТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Резюме. У статті розглядаються деякі аспекти проблеми самостійності дітей дошкільного віку. На матеріалі експериментального дослідження висвітлюється зміст педагогічних умов формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності. Вказано на необхідність поєднання різних форм та видів конструювання у навчанні дітей.

Ключові слова: самостійність, першооснови пізнавальної самостійності, емоційно-мотиваційний, когнітивно-змістовий, діяльно-перетворювальний компоненти, конструктивна діяльність, моделювання ситуацій, старші дошкільники.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Сучасна система дошкільної освіти спрямована на створення умов, що відкривають дитині можливість самостійних дій у пізнанні навколишнього світу. Впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти зумовлює необхідність розвитку дітей у різних сферах їхнього життя, зокрема сфери «Я сам», виокремленої у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Відповідно до цього необхідно акцентувати увагу на тому, який ступінь самостійності виявляє дитина при оволодінні знаннями, вміннями та навичками, як часто звертається до власного досвіду, чи використовує раціональні засоби досягнення мети, яке ставлення вона виявляє до запропонованих пізнавальних та практичних завдань [1].

Загальний аналіз досліджень з проблеми. У контексті вищезазначеної проблеми особливого значення набувають дослідження, які стосуються самостійності дітей дошкільного віку. Так, у потрактуванні сутності самостійності, важливою є думка науковців (В.К.Котирло, Л.Г.Подоляк, О.В.Проскура) про розкриття механізмів її формування в діяльності, розуміння ставлення дітей до будь-якої праці, оцінних відношень. Як відзначають психологи, самостійність характеризується умінням дитини думати, виконувати завдання, відповідно поводитись без сторонньої допомоги чи контролю.

Вагомим внеском у вивчення проблеми самостійності є дослідження О.Л. Кононко. На її думку, елементарна самостійність притаманна майже всім дітям дошкільного віку, що підтверджується наявністю у дітей вже після третього року життя прагнення до самостійних дій («Я сам»). У науковій літературі цей феномен відзначають як «кризу трьох років» [4].

Аналіз наукових джерел з проблеми самостійності свідчить, що ця якість особистості досліджувалася в різних видах діяльності: трудовій (Г.М. Годіна, Л.А.Порембська, Г.Г.Уранова та інші); навчальній (В.Н. Аванесова, Р.С.Буре, О.Г.Брежнева, О.П.Усова), ігровій (Л.В. Артемова, Р.Й.Жуковська, Н.Я.Михайленко, Ю.М.Косенко, Ж.С.Борщ), художній (В.О.Інжестойкова, В.П.Ждан, Г.О.Підкурманна, Н.П.Сакуліна, Е.О.Фльоріна), конструкторсько-ігровій (Ф.В.Ізотова, О.О. Сафонова, Л.О.Парамонова та інші) тощо.

ЗМІСТ

<i>Анісімова О.Е.</i> Реалізація принципу природовідповідності у педагогічних ідеях Фрідріха Фрьобеля.	3
<i>Атросенко Т.О.</i> Підготовка майбутнього вихователя до спільної роботи з батьками з питань формування мовленнєвої компетентності дошкільників.	7
<i>Бадер С.О.</i> Особливості становлення моральної поведінки дітей-сиріт дошкільного віку, що виховуються в умовах дитячих будинків.	10
<i>Барна Х.В.</i> До проблеми використання книги в освітній роботі з дошкільниками.	13
<i>Беленька Г.В.</i> Культурно-освітнє середовище ВНЗ як чинник формування професійної компетентності майбутнього педагога.	17
<i>Блащинская И.А.</i> Интегрированный подход к развитию речи дошкольников в ситуации близкородственного билингвизма.	21
<i>Богуш А.М.</i> Теоретичні концепти дошкільної освіти в педагогічній парадигмі В.О. Сухомлинського.	25
<i>Бойко О.В.</i> Педагогічні умови формування мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання англійської мови.	27
<i>Бондаренко Н.Б.</i> Взаємозв'язок духовності та психологічного здоров'я дітей старшого дошкільного віку.	31
<i>Брежнєва О.Г.</i> Сучасні інноваційні підходи до забезпечення математичної освіти дітей дошкільного віку.	34
<i>Валентьєва Т.І.</i> Стан вихованості почуття комічного у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.	38
<i>Варяниця Л.О.</i> Організація спільної проектної діяльності з дітьми як засіб формування педагогічної культури батьків.	42
<i>Вертугіна В.М.</i> Ігрова діяльність як засіб підготовки дітей з відхиленнями зору до навчання в загальноосвітній школі.	46
<i>Врочинська Л.І.</i> Педагогічні умови виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку у процесі взаємодії дошкільного закладу і сім'ї.	49
<i>Гайдаржійська Л.П.</i> Нетрадиційні підходи до навчання найменших.	54
<i>Гавриш Н.В.</i> Осучаснення роботи з літературними текстами в інтегрованому просторі дошкільного закладу.	57
<i>Газіна І.О.</i> Національні цінності, їх зміст, специфіка та місце в системі виховання дитини дошкільного віку.	61
<i>Гаращенко Л.В.</i> Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу.	67
<i>Гецько С.І.</i> Взаємодія дошкільного навчального закладу з батьками дітей з особливими потребами.	71
<i>Глазова В.В.</i> Система роботи з формування контрольно-оцінних умінь учнів початкової школи.	74
<i>Голота Н.М.</i> До проблеми важковихованості в дошкільному дитинстві.	78
<i>Горбатова Е.В.</i> Интегрированные занятия как средство развития изобразительного творчества детей старшего дошкольного возраста.	81
<i>Горлова Е.Л.</i> Психологический возраст ребенка как основание психолого-педагогической помощи родителям.	85
<i>Горопаха Н.М.</i> Формування у майбутніх вихователів дошкільних закладів екологічної культури як складова їх професійно-практичної підготовки.	88
<i>Демидова Ю.О.</i> Педагогічні умови формування пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності.	92
<i>Дем'янюк О.Б.</i> Теоретичний аналіз проблеми розвитку образу світу на ранніх етапах онтогенезу.	96
<i>Дичківська І.М.</i> Концепція вільного виховання О.С.Нілла у вимірі сучасних проблем педагогічної інноватики.	101
<i>Добрицкая И.М., Митрош О.Н.</i> Кредитная система оценки учебной деятельности студентов: нормативная база, специфика реализации, перспективы развития.	105

<i>Довбня О.С.</i> Вітчизняний досвід програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні (II половина XX – початок XXI ст.) як історико-педагогічна проблема.	111
<i>Доманюк О.М.</i> Вплив сім'ї на процес соціалізації дітей дошкільного віку.	115
<i>Дронова О.О.</i> Педагогічна технологія формування національного типу особистості в старшому дошкільному віці засобами народного мистецтва.	118
<i>Дубинина Д.Н.</i> Белорусская народная игрушка как средство этнокультурного воспитания детей раннего и дошкольного возраста.	122
<i>Желтова С.С., Романов А.А.</i> Учреждение дополнительного образования как фактор интегрального развития дошкольников (на примере занятий английским языком).	125
<i>Житко И.В.</i> Теоретические подходы к разработке учебно-методических комплексов для дошкольного образования.	128
<i>Житня І.В.</i> Роль рефлексивної культури у формуванні інноваційного потенціалу педагогів дошкільних навчальних закладів. р.	132
<i>Загородня Л.П.</i> Підготовка майбутніх вихователів до створення позитивного іміджу педагога сучасного дошкільного закладу.	137
<i>Зданевич Л.В.</i> Проблема формування у дошкільників ціннісних стосунків у сфері національних інтересів: теоретичний аспект.	140
<i>Карнаухова А.В.</i> Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки.	143
<i>Каталімова Н.Б.</i> Особенности внедрения инновационных технологий в современную систему дошкольного образования.	147
<i>Коваленко О.В.</i> Програми для дошкільних навчальних закладів: погляд з історії у сьогодення.	151
<i>Козлюк О.А.</i> Світ дитинства: історія і сьогодення.	155
<i>Корякіна І.В., Конопленко Н.М.</i> Педагогічна реабілітація дітей 5-7 років з особливими потребами засобами образотворчої діяльності.	159
<i>Косарева Г.М.</i> Особливості психічного та мовленнєвого розвитку дітей з аутистичними порушеннями.	163
<i>Косарева О.І.</i> Теоретичний аналіз проблеми виникнення почуття сорому у дітей.	167
<i>Косенко Ю.М.</i> Професійна підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти в умовах кредитно-модульного навчання: ресурси самостійної роботи.	170
<i>Кравцов О.Г.</i> Личностные особенности детей старшего дошкольного возраста.	174
<i>Крайнова Л.В.</i> Наступність між дошкільним закладом і школою в опануванні державною мовою.	178
<i>Крутий К.Л.</i> Необхідність і причини розробки нових освітніх програм для дошкільних навчальних закладів.	182
<i>Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В.</i> Оновлення програми виховання і навчання «Дитина» – вимога сучасності.	187
<i>Литвиненко С.А.</i> Дитинство у дзеркалі ігрової діяльності.	191
<i>Лях Е.В.</i> Экспериментальная педагогическая модель патриотического воспитания детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с культурно-историческими традициями белорусского народа.	194
<i>Маліновська Н.В.</i> Формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами казки.	198
<i>Манцевич Т.В., Корнеева М.В.</i> Комплексный подход использования инновационной технологии ТРИЗ в формировании умственной активности старших дошкольников.	201
<i>Відомості про авторів.</i>	206

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 1 (44)

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Поніманська Т.І.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Козлюк О.А., Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.01.2011 р. Підписано до друку 29.04.2011 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 32,24. Обл. вид. арк. 32,72 Замовлення № Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 1 (44).— Рівне: РДГУ, 2011. — 209 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 03.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дошкільної освіти та підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Світ дошкілля: психолого-педагогічні проблеми дошкільної освіти», проведеної 9-10 грудня 2010 р. Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Інститутом психології ім. Л.С.Виготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), факультетом дошкільного виховання Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина).

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20